

Солоненко С. О.,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків

ЗМІНА КОНЦЕПЦІЇ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Законом України від 20 червня 2022 року №2319-IX було ратифіковано Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція, Конвенція). Відповідно, актуалізується питання щодо адаптації норм кримінального процесуального законодавства до конвенційних стандартів.

Відповідно до ст. 55 Стамбульської конвенції, Сторони забезпечують, щоб розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, установлених відповідно до ст. 35 (фізичне насильство), ст. 36 (сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування), ст. 37 (примусовий шлюб), ст. 38 (каліцтво жіночих геніталій), ст. 39 (примусовий аборт та примусова стерилізація) цієї Конвенції, не залежали цілком від повідомлення або скарги, поданої жертвою, якщо правопорушення було вчинено цілком або частково на її території, і щоб провадження могло продовжуватися, навіть якщо жертва відкликає свою заяву або скаргу [1].

Вказані види кримінальних правопорушень відповідно до вимог національного кримінального процесуального законодавства належать до проваджень у формі приватного обвинувачення, які можуть бути розпочаті слідчим, дізнавачем, прокурором лише на підставі заяви потерпілого (ч. 1 ст. 477 КПК). У свою чергу, ч. 4 ст. 26 КПК зазначає, що відмова потерпілого, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Інститут приватного обвинувачення у кримінальному процесуальному праві в першу чергу спрямовано на захист особистих інтересів потерпілого. Спеціальна правова процедура дає можливість потерпілому висловити власну позицію стосовно необхідності притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Фактично волевиявлення потерпілого включає не лише право ініціювати початок кримінального провадження, але і право припинити його в будь-який момент, якщо потерпілий відмовиться від обвинувачення.

Водночас, п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України передбачено, що кримінальне провадження закривається в разі, якщо потерпілий відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, *крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством*. Безумовно, такий виняток із загального правила можна пояснити підвищеною суспільною небезпечністю домашнього насильства та необхідністю захисту не лише особистих інтересів потерпі-

лого, але й суспільних інтересів. Водночас цитоване законодавче положення є доволі дискусійним з огляду на існування приватного інтересу в такій категорії кримінальних правопорушень. Адже фактично йдеться про ситуацію, у якій кримінальне провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, може бути розпочате лише за ініціативою потерпілого, але в той же час волевиявлення потерпілого не має процесуального значення в частині закриття такого кримінального провадження.

У свою чергу, Європейський суд з прав людини в аспекті відкликання потерпілим скарги на домашнє насильство у рішенні «Opuz v. Turkey» від 9 червня 2009 року зазначив, що поміж державами – учасницями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод відсутній консенсус щодо питання про підтримання публічного обвинувачення проти осіб, які скоїли домашнє насильство, у тих випадках, коли потерпілі відкликають свої скарги. Натомість існує згода стосовно того, що державні органи мають забезпечити справедливу рівновагу між правами жертв, передбаченими статтями 2, 3 і 8, коли вони мають вирішувати, якої поведінки у зв'язку з цим слід дотримуватись. Європейський суд з прав людини встановив, що останні тим більш схильні до продовження переслідувань у суспільних інтересах, чим серйознішим є порушення та значнішим є ризик рецидиву, навіть коли постраждалі відкликають скарги [2].

Поняття кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, є досить широким. Так, у постанові Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі №453/225/19 вказано, що до злочину, пов'язаного з домашнім насильством, на який поширюється заборона у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, слід відносити не тільки злочин, передбачений ст. 126¹ Кримінального кодексу України, та злочин, що містить кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», але й кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльність), поняття якого визначено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3].

Таким чином, здійснення кримінального провадження щодо правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, потребує нормативного врегулювання з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 07.03.2023).
2. Рішення Європейського суду з прав людини «Opuz v. Turkey» (Application no. 33401/02) від 9 червня 2009 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/>.
3. Постанова Верховного Суду від 12 лютого 2020 р. у справі №453/225/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87581371>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент О. І. Тищенко

